N. IORGA

CLEOPATRA

PIESA IN 5 ACTE

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCA“ BUCURESTI

ACTUL I

(O odaie în palatul din Alexandria).

SCENA I

CLEOPATRA, APAMEIA, ARSINOE

CLEOPATRA (obosită) S'a dat mulţimii ceia ce mi-a cerut?

APAMEIA E greu!
Ce nu cere mulţimea din această cetate?
In orice daruri vede o parte din tot ce
S'ar cuveni imensei ei sete de plăcere.
Şi-s schimbători! Dorinţa de azi, mâni e desgust:
Ar vrea ca într'o clipă să-i fi gâcit tot gândul...

CLEOPATRA Gândul de mâni, nu gândul de azi...

APAMEIA (râzând) Ba chiar aşa!
Şi ştiu ce vor? Atâta cât ştie apa mării
De ce se face neagră ca noaptea'n miez de zi
Şi în adânc de noapte luceşte ca oglinda...

CLEOPATRA (pe gânduri) Ca marea e şi omul. Aşa eşti tu, —
da, tu,
Sfătuitoarea'n care mă'ncred mai mult ca'n mine,
Bătrâna cugetare în tânăr, fraged trup...
Aşa-s şi eu... Dar Marea, schimbându-se, ascultă
De tot ceia ce trece în cer asupra ei,
Aşa şi noi... Asupra noastră se mişcă soarta.
Bărbatul împotrivă îi stă, granit de stânci,

Iar noi de bucuria altui suflet zâmbim
Şi ne'ncruntăm de ceia ce fierbe 'n alte inimi...

APAMEIA E drept, dar, când nu este pe cer nici stea, nici nor,
Ci negură'nfăşoară ce este să mai vie
Şi între bălţi şi valuri nu mai deosebeşti,
Atunci...

CLEOPATRA Atunci ca tine împarţi altora sfaturi.

APAMEIA Dar dacă o regină se află'n starea mea?
Dacă nu-i un luceafăr în cer s'arăte calea
Şi nici de o furtună nu are-a se feri,
Ci trece-o zi ca alta, cu-aceleaşi seci plăceri?

CLEOPATRA (visătoare)... Aceiaşi robi ce ziua şi-o 'ncep în adorare,
Aceleaşi feţe care s'apleacă spre pământ
Şi ling cu limba praful ce-ţi sare supt picioare,
Aceiaşi soli din toată lumea ce-ai moştenit,
Cu darurile 'n mână, ce tremură de frică:
Aur nubian şi pietre scumpe din munţi pustii
Şi fildeşul ce vine adus de caravane,
Mărgăritare prinse în funduri de abis,
Gazèle îmblânzite şi lei ţinuţi în lanţuri,
Şi multele mantale din purpură de Tir
Şi juvaiere-asupra căror trudit-au anii
Şi zei căzuţi din slava lor prin voinţa mea...

ARSINOE Voinţa ta divină, o fiică a Isidei,
Icoan' a frumuseţii zinelor din Olimp,
Simbol al tinereţii ce nu se veştejeşte,
Mister ce treci prin lume, sfinţind în cale tot:
Mă 'nchin măririi tale, zeiţă şi regină...

CLEOPATRA (ironic) Uitam şi linguşirea din buze de amici:
Ori nu mi-e dat şi mie să aflu adevărul?...

Mint toţi... Nu, taci!.. Nu-i unul în faţă-mi să
nu mintă.
Mint ca să mă înşele şi ca să-mi placă mint,
Şi mint şi ca să-şi facă doar numai obiceiul,
Ca tine...

ARSINOE Dar, regină, cutez a te iubi
Şi-o vei vedea şi până la ceasul morţii mele...

CLEOPATRA De ce ar fi să fie a ta mai timpurie?
Doar zei ca noi în Orcul cel negru merg şi ei
Şi Cèrber îi aşteaptă lătrând şi mai cu poftă.
In cumpăna lui Minos coroanele nu trag
Mai greu la cântăreală decât un pumn de ţernă..
Urât mi-e, Apamee! O, cât mi-e de urât!
O, vechiul rege care trecu prin foc cetatea:
I-au zis nebun, dar poate că n'a fost vinovat
Decât pentru pasiunea care-i fierbea în suflet,
De-a da lumii o faptă cum alta n'a mai fost
Ori de-a vedea în juru-i priveliști fără samăn...
(se aude vuiet afară)

APAMEIA Iar strigă... Nu li-ajunge tot ceia ce li-ai dat?
Spectacole de fiare ce se rupeau în dinţi,
Intreceri de galere pe Nilu-aprins de focuri,
Negrii târâţi în lanţuri alăturea de câni,
Rostogoliri de ţeste ţişnite supt secure...
N'ajung atâtea daruri venind din mâna ta?
N'ajunge revărsarea de milă nesfârșită?...
(acelaşi vuiet)
Să dau de ştire străjii să-i facă a tăcea?
S'arunc arcaşii Curţii asupra'nvălmăşelii?
Să-i fac să'nveţe cinstea care ţi-o datoresc?

CLEOPATRA Nu, nu, lasă-i în pace... Ce sunet grav şi-adânc!
In şuierul furtunii nu este-o maiestate

Ca asta... Dacă stânca în stâncă s'ar lovi
Supt trăsnetul ce munții i-ar sfărâma în două,
Așa ar fi... Putere nu este ca a lor.
Când sufletele strigă supt biciul patimii,
Nu-s ei acei ce unda de urlete-o ridică:
Mai mulți vorbesc printr'înșii, toți cari-au suferit
De pe urma puterii ce-i prinsă'n acest semn.
(arată pșentul de pe fruntea ei)
Și, cum nicio durere nu trece pe deplin,
S'adună rămășița atâta de puternic,
De trebuie, și'n clipa când mori, să o admiri...
Voinică e mulțimea din draga mea cetate!
Ce mândri-s la mânie acești Alexandrini!
Perdelele în lături!.. Să-i tot ascult! Să-i văd!
(strigătele cresc)

APAMEIA

Mă tem, regină... Ura nu știe ce-i respectul,
De-atâtea ori și temple au ars de mâna lor,
Nu s'au sfiit să-și facă din zeii vechi, odoare.
Să ne dăm într'o parte... Ascultă ce-ți doresc...
(indignată) Moarte zeiței noastre? Moarte? O, câni nemernici!

CLEOPATRA

Ce știi tu de primejdii? Dar eu am îndurat
Copilă încă alte lucruri și mai grozave...
De tată și de mamă orfană am rămas,
Fiind zeiță, zeul mi-a fost fratele tânăr:
Am stat în fața astei fiare doi bieți copii,
Și n'am găsit pe nimeni, un sfat bun să ni deie.
M'au izgonit din țară apoi sfetnicii răi
Și m'au vânat din urmă ca pe un puiu de ciută:
Au curs atâtea lacrimi din acești ochi ai miei
De-ar fi 'nverzit nisipul pustiei după mine.
Pe urmă, ah! pe urmă... De ce m'aș mai gândi?...
Rușine, ce rușine! și, pentru tron, robie.

Făr'a iubi se rupse trupu-mi, şi am fost mamă,
Apoi trecuiu captivă prin barbara cetate:
Zimbiam acelor cari de mine îşi râdeau,
Căci nu vedeau în mine decât doar o femeie,
Uitând divinitatea pe care-o întrupez.
Vai! Vai! Ce sânge 'n urmă!... Ce sânge!... Cesare!
(Glasuri şi mai puternice)

APAMEIA (în genunchi). Să căutăm, regină, un adăpost. Nu-i vezi
Cum stau să ne ucidă? Soldaţi, săriţi! Mulţimea
Aruncă pietre 'n sala sacrilor Ptolomei.
(pietre cad)

CLEOPATRA Nu, nu, să nu încerce nimeni cu ei puterea
De braţe şi de arme, de strigăt şi porunci!

SCENA II

ACEIAŞI, SOLDAŢII

CLEOPATRA (către soldaţi). Ori aţi uitat că singur' aice porunceşte
Regina şi că, moartea de şi-ar dori-o, voi
N'aveţi altă chemare decât să adoraţi
Zeiţa ce coboară supt orizontul lumii?
(soldaţii se retrag)

SCENA III

ACEIAŞI, CESARION

CESARION (îngrozit) Mamă, asupra noastră vin oamenii cei răi.
Ei au ucis alături de mine — grozăvie! —
Eunucii cari-asupră-mi din voia ta veghiau.
Priveşte ce stropită de sânge mi-e hlamida...

Credeam că n'oiu ajunge a te îmbrăţişa:
Mi-i frig de parcă moartea tot mă cuprinde'n braţe.
(aiurit) Ii vezi? Stau să m'ajungă... (fuge) Mă laşi, mamă, să mor?
(se 'împiedecă din fugă şi cade)

CLEOPATRA (Către Apameia) Pe dânsul nu-l păzeşte puterea zeilor.
Odraslă omenească, în el nu e mister,
Şi furia nu află într'însu'mpotrivire.
Dar eu, aceia care adânc m'am umilit
Dând naştere acestui fiu al robiei mele,
Eu am de datorie să stau în faţă-i scut,
Şi-aşa voiu sta. Sunt mamă numai din faptul cărnii,
Insă eternitatea mea îl va apăra.

SCENA IV

Cei de sus. EUNUCI, ROBI, FEMEI.

UN EUNUC Mulţimea ne'mpresoară tot mai aproape, doamnă,
Pe scările 'nroşite stă trupul lângă trup:
Din noi perir'atâţia pe pragul casei tale!

UN STRĂJER In ganguri nu se află decât puţini ostaşi:
O clipă, şi mulţimea s'a 'nfăţişa aice. (iese)

UN SFETNIC Adu-ţi aminte ceasul când fratele-ţi peri,
In crunta bucurie a gloatei înfuriate,
Care striga pe maluri, când încă se sbătea
Cu-o ultimă sforţare în spumele 'nroşite.

O FEMEIE Luntraşi pătrund acuma în sacrul gineceu,
Rânjind se zvârl asupra femeilor speriate:
Răsună 'ntreg palatul de îngrozirea lor.
Mai este - un drum ce duce la port şi la corăbii...

CLEOPATRA Suflete păcătoase!... Proaste făpturi de lut!
Unde n'ajung atâţia, ajung eu singură.
(Face un gest, şi perdelele se trag către mulţime)
Ce zei ai rătăcirii azi v'au înebunit?
(strigăte)
Vă zbuciumă puterea Iadului şi Typhon
In inimile voastre coboară intunerec?
Ori vreţi să se ridice puterile cereşti
Asupra mişeliei ce-o săvârşiţi în contra
Lăcaşului în care dorm sacrii Ptolomei?
Supt pasuri criminale nu tremură pământul?
Şi vântul din pustie nu s'a pornit din zări
S'acopere ruşinea supt galbena-i mocirlă?
Eu vă vorbesc: au nimeni n'are glas de răspuns?
Şi din atâta zgomot v'a 'ncremenit teroarea?
Cine-i stăpân aice? De cine ascultaţi?
(tăcere)
(solemn:) In numele puterii pe care-o simt în mine,
Al tainelor pe care le 'nchid în pieptul mieu,
Al regilor din cari eu mă cobor cu trupul,
Vă poruncesc pe-acela acuma să mi-l daţi,
Căci în adâncul apei peştii din Nil cer hrană!
(se aud strigăte)

GLAS El ne-a dus în peire... Loviţi în el!

GLAS Pe dânsul!

GLAS El ni-a furat voinţa!

GLAS De el am fost momiţi! (mulţimea zdrobeşte, în fundul zării, pe instigator)

GLAS S'a isprăvit, regină. E mort sfătuitorul.

CLEOPATRA (liniştit) Să se coboare iarăşi pacea zilelor bune!
Intoarceţi-vă iarăşi la traiul fără griji:

Puterile divine păzesc asupra voastră,
Şi, din mormântu 'n care veghiază peste noi,
Ridice Alexandru o binecuvântare!

GLASURI — Lui Alexandru zeul, eternă glorie!

ALT GLAS — Glorie Cleopatrei, ce din zei se coboară!

CLEOPATRA — Dacă a fost vre unul care-a uitat de voi
Şi a lăsat să fie circul fără priveliști
Şi n'a dat pâne bună și-uleiul cel curat
Acestor fii ai Sfintei noastre Măriri, ei bine
Să-l aruncați din turnul osândelor chiar azi!
(urlete de mulțime)
Şi voi, cei buni, cu toții, din ziua chiar de mâne,
Să arătați că nu e în lume un oraș
Asemeni în mândria lui cu Alexandria,
Şi nu e o Regină cu mai frumos noroc
Decât mult iubitoarea de voi, eu, Cleopatra.

ARSINOE — O, cât e de frumoasă!

UN EUNUC — Ce rost dumnezeiesc!

ALTUL — Lucesc în noapte ochi-i ca niște diamante.

ARSINOE — St! Nu e o femeie ca să vorbiți așa!

ALTUL — Nu, ci e incarnarea puterilor din ceruri!

GLAS — Serapis, zeul mistic, printr'însa a vorbit.

GLAS — Şi Osiris revarsă aureolă'n juru-i!

SCENA V

CLEOPATRA, APAMEIA, CESARION.

APAMEIA — Te-ai mai vădit odată zeiță domnitoare.

CESARION (uimit) Ce mândră erai, mamă, când li vorbiai. Părea
Că'n juru-ţi zboară raze. Ţi se'nălţa statura
De-asupra'nvălmăşelii de parcă sprijiniai
Cu fruntea bolta nopţii şi părul tău prin stele
Se'mpiedeca, iar noaptea de tine asculta.—
O uriaşă fiară ţinută în cătuşe!
Eu am văzut pe unul care-a îngenunchiat
De la întâia vorbă, stând jos până la urmă,
Şi-ar fi dorit asupră-i, strivind capu-i, să calci.
Plângeau atâţia'n lumea pornită spre omoruri,
Şi se uitau la tine femeile aşa
Cum în templul Isidei rugându-se se uită.
Tu nu mai erai mama cea bună, şi acum
Abia să mă apropiiu de tine mă încumet.
Nu te uita la mine aşa... (Işi acopere ochii ca orbiţi de soare). Tu eşti zeiţa!

CLEOPATRA Eşti tulburat de groaza prin care ai trecut...
Intoarce-te'n cămară şi 'ncearcă somnul păcii.
Ce-a fost aici, tu uită, căci ai visat prea rău.
Nu mai veni de-acuma când stăpânesc poporul,
Căci muritorii cari n'au sângele cel sfânt
Nu pot să ţie ochii deschişi spre strălucirea
Acestor ceasuri care-s a'lumilor de sus..

CESARION Dar nu sunt oare fiul tău şi al celui care...

APAMEIA (grăbit) Destul, destul! Nu-i place de dânsul să-i vorbeşti.

CESARION (naiv) Au n'a fost omul care a întrecut pe oameni
Şi lumea n'a stat mută în faţa voii lui?
N'a stăpânit pământul ca la un semn din deget?

APAMEIA Cine ţi-a spus acestea?

CESARION — Dar cine nu? Oriunde
E urma lui, și-aice, în fața-mi însăși, cum
E'n inima ta, mamă...

CLEOPATRA — V'am spus să-l luați. E oara
Culcării... Umbra roșă de ce o am trezi?
N'au fost de-ajuns acele treizeci de răni în carnea-i,
Ca să se isprăvească oriunde rostul lui
Pe scaunul măririi și'n sufletu-mi acesta?
Ori n'a venit și timpul să fiu eu doamn'aici,
Să nu mai văd străinul și barbarul în fruntea
Acestor țări pe care domnim din neam în neam?
Nu-i ceasul să se miște 'n sepulcru-i Alexandru,
Să iasă Faraonii din fund de piramizi
Și sfânta Monarhie în scaun să se vadă,
Așa cum i-a fost rostul în miile de ani,
Și să se împlinească voința zeilor?

SCENA VI

Aceiași, UN STRĂJER

STRĂJERUL — Regină, solul Romei s'a coborât în port.

CLEOPATRA — Un sol? Cine-l trimete? Nu-i Roma sfâșiată?
Nu stau să se ucidă copilul adoptat
Și-acel sutaș cu firea sălbatecă, Antoniu?
Când ei se rup acasă, la noi mai pot gândi?

STRĂJERUL — Porfiriu eunucul poate să vă răspundă.

CLEOPATRA — Să intre! (Străjerul iese)

SCENA VII

CLEOPATRA, PORFIRIU

E-adevărată vestea, Regină. A sosit
Solul dela Antoniu și cere să-ți vorbească.

CLEOPATRA (cu pasiune) Dar eu nu-l vreau, în lupta lor n'am un rost.
Şi tulburile valuri romane nu-mi ling ţara.

PORFIRIU Regină, amintească-şi divinitatea ta
De vremea când, copilă, văzut-ai pe Popiliu
Făcând în juru-i cercul cu băţul şi zicând
Că nu iese de-acolo fără răspuns un rege,
Al tău părinte însuşi . . .

CLEOPATRA Dar ce era atuncea
Roma, şi ce-i acuma?

PORFIRIU Este aceiaşi forţă,
De şi în altă mână. Antoniu stăpân
Este la Tars acuma, şi el îţi cere — Doamne,
Ce greu să spun îmi vine . . .

CLEOPATRA (cu despreţ) Un tribut mai crescut,
Ori daruri ca acelea care'mblânzesc pe barbari?

PORFIRIU O nu, gândind la Cesar, el te chiamă pe tine.

CLEOPATRA Ha, ha! Rândaşul ăsta de oaste crede că
Ceia ce a fost Cesar se naşte-a doua oară
Şi că sunt jucăria care odat'am fost
Când m'au adus în pânza de sac şi m'au dat roabă
Romanului? Ei bine, *eu* voiu găsi un rob. (se ridică dreaptă)
(poruncitor) Să se gătească pompă cum n'a mai fost vre-odată:
Cătaţi în Vistieria cea veche, sfărâmaţi
Morminte milenare, şi luaţi tot aurul:
Podoabele din temple pe trup mi le voiu pune,
Zeiţei celei nouă doar ele se cuvin,
Şi va vedea cu cine are-a face Antoniu.

CORTINA cade încet.

ACTUL II

SCENA I

ANTONIU, MEGASTENE (istoriograf), CHILON, ISIDOR

(In palatul din Alexandria)

MEGASTENE Astfel de fapte însă, o Chilon, nu se pot
Uita. O lume'ntreagă aşteaptă să le ştie
Şi dintr'o carte'n alta ele s'or veşnici:
Din neam în neam ostașii s'or îndemna prin ele.

CHILON Ostașii?... Dar ei numai au oare datoria
Să ştie epopeia cea plină de minuni?
Ori străbătu vre-odată alt căpitan de oaste
Prin locurile unde poveştile trăiesc?

ISIDOR Nu mai vorbiți de oameni și faptă omenească.
Ori ar putea vre-odată să facă un alt om
Aceia ce'n pustie făcu Marcu Antoniu?...

CHILON L-au dus zeii de sigur...

ISIDOR Ce zei!.. E însuși zeu!
In el se întrupează divina maiestate.
Priviți-l: în făptura-i e numai un erou,
Ori se răsfrânge 'ntr'însa perfecția cerească?

CHILON (către Isidor) Evreu șiret! Tu toate le spui. Şi pentru noi
Ce mai rămâne oare?

ISIDOR (tare) Spun numai adevărul:
Cât ce privesc la dânsul, eu mă simt înălțat,
Imi ies din biata fire la singura-i vedere.
Ce este Marc'Antoniu? Dar ce nu e? E tot!
E tot și pentru mine... Și ce-s eu?... Pentru tine...
Nu te'ndoi...

CHILON Dar, bine, nu mă'ndoiesc de loc.

ISIDOR Ne-am înțeles atuncea, de și ești în zăbavă,
Și pentru noi și pentru acest istoriograf (arată la Megastene)
Al cărui scop e numai să proslăvească omul.

MEGASTENE Dar nu e omul oare, când se chiamă ca el,
Tovarăș de putere al zeității înseși?

ISIDOR Așa, așa... Cu toții în el zeul vedem
Și eu îmi plec genunchii întâiu. Mărire ție!

ANTONIU (care până atunci se juca cu un papagal)
Evreul să se scoale!.. Mi-e scârbă... Auzi tu?
Am câni cari 'nainte-mi știu face sluj mai bine.
Și-s credincioși... Afară cu tine!.. Ai înțeles!
Să vie o femeie cu smirnă după dânsul.

ISIDOR (retrăgându-se) Sunt răi zeii pe ziua de astăzi, dar ei sunt
Tot zei... Să am eu parte de ce pot ei să-mi deie! (iese)

ANTONIU (către Chilon) Și tu ce faci, eunuce? Aici cin'te-a chemat?

CHILON Eu sunt, divine Marce, eunucu-aparitor,
Și n'am altă misiune decât să fiu de față,
Smerit, lângă perdeaua unde pot să dispar

De câte ori stăpânul, stăpâna face semnul,
Şi, oricând vrea să deie porunci, eu le transmit.

ANTONIU
Şi ai tu datorie-a vorbi când nu te'ntreabă?
Poţi tu să judeci fapte de care eşti străin?
Ai fost tu la vre-o luptă să ştii ce e războiul?!
Ci spune, stârpitură, urâtule...

CHILON
Te văd,
Şi văd pe Alexandru cel Mare, şi în faţă.
Ţi citesc lucruri pe care în cărţi nu le pricep,
Dar din a ta privire se'nalţă luminoase.
Chilon nu e, Antoniu, un om: el e aici
Ureche care-ascultă şi braţ ce împlineşte,
E ca încălţămintea ce-o porţi, ca şi hlamida...

ANTONIU
Şi sabia... Ori poate te temi de ea?... O vezi?
(îi arată sabia)

CHILON
Păzeşte-mă, Osiris, de acest instrument!...
Văd sângele pe dânsul şi nu doresc s'amestec
Pe-al mieu... Chilon s'ascunde, eroule... Şi uită-l...

ANTONIU
De este rânduiala palatului aşa,
Rămâi... Eu sunt aice... (pentru sine) Sunt oaspete, -aş fi soţ.
Mai sunt Roman eu oare?... Mai sunt! Şi sabia
(o cântăreşte)
Nu e prea grea când braţul dorit e a cuprinde
Pe cine, sacră Venus? Pe cine? (Către Chilon) Du-te tu
Şi spune... Nu, te roagă... Ştii tu cum se vorbeşte
La Curte... de aceia: de...

CHILON
De Sacra Maiestate.

ANTONIU — Pe buzele-ți un nume cum e al ei nu-l las!...
O roagă... în cuvinte cum cere obiceiul,
Să vie... Nu, să-mi facă favoarea de-a veni.
Căci — să n'audă ăsta! — mi-e sufletul tot plin
De dorul întâlnirii cu cea mai mândră zină...
Așa, așa... Chiar aste cuvinte să le spui:
„De dorul întâlnirii cu cea mai mândră zină",
Apoi latră pe-alături grecește ce mai știi. (Chilon iese)
O, de-ar putea ca tine Antoniu să vorbească!
Antoniu, care-odată... Parcă mai știu ce-a fost?...
De mult, de mult: odată... Dar e mai bine-acuma...
Cu mult mai bine... Unde mai bine poate fi?
(privește împrejur).
(vede pe Megastene) Ce scrie-acolo ăsta?... Ascultă!
Cum te chiamă?

MEGASTENE — Mă știe Marc'Antoniu, eroul neînvins.
Sunt Megastene. Rostul îmi e să scriu istorii.

ANTONIU — Cin'te-a chemat aice? Eu nu te-am mai văzut.

MEGASTENE — Dar îmi vorbiai acuma de luptele'n pustie.

ANTONIU — (adunându-și greu amintirile) Acuma, chiar acuma? Se
poate... Luptele...
Da, da, pustia mare... Mulțimea Parților...
Trista umbr'a lui Crassus cerându-și răsbunarea...
Săgețile ce'n juru-mi ca ploaia se'nmulțiau,
Nisipul care morții îi îngropa în sânu-i,
Vedeniile care 'nainte mă vrăjiau, —
Și mai presus de toate ochii lui Alexandru.

MEGASTENE — Regina însăși cere povestea dela tine.
Ori nu-ți aduci aminte?

ANTONIU — (voios) Ba da, ba da! Cum nu!
De-ar cere azi ca lupta s'o ieau iar de la capăt,

Eu aş porni cu dânsa, măcar cu gândul ei,
Şi-aş coborâ'n nisipuri şi o armată 'ntreagă,
(extatic). Ca să aud cuvântul: „Antoniu, eşti viteaz!‘,
Şi: „Te iubesc Antoniu..." (murmurând) „Da, te iubesc, Antoniu".
(către Megastene) Deci scrie... Dar de unde să, 'ncep?...

MEGASTENE Din clipa când
In drumul către Carrhae pierdut-ai o legiune.

ANTONIU Nu, nu, eu n'am pierdut-o!... Vor fi căzut câţiva...
Eu nu-mi omor ostaşii pentru o 'nchipuire.
(cu o curiositate naivă)
Ci scrie!... Şi ceteşte Regina ce ai scris?...

MEGASTENE In fiecare seară mă chiamă şi ceteşte...
Se înroşeşte-adesea, şi-odată a şi plâns...

ANTONIU Aşa, aşa... Frumoasă mai e când se'nroşeşte...
Şi lacrima-i, — nu este niciun mărgăritar
Mai limpede ca dânsa şi mai frumos... (se razimă de tron) Ascultă:
„Când Parţii îl văzură, din nourul fugar
Al cetei călăreţe se desfăcu un singur
Ostaş şi către-Antoniu veni, spuind cuvinte
In limba lor, din care atât se'nţelegea
Că-l chiamă la o luptă ce-ar fi hotărâtoare
Şi fără de alt sânge războiul l-ar sfârşi.
Atunci Antoniu zise: îmi pari a fi un rege,
Şi el răspunse: Ceia ce spui e adevăr,
Dar vrednic eşti ca regii în faţa ta să steie.
Şi dintr'o lovitură eu l-aş fi despicat,
De n'ar fi pus furtuna nisipul între noi."
Scrie: „Şi-atunci furtuna, geloasă de izbânda
Romanului, nisipul şi-l puse între ei:

Aşa putură Parţii să fugă de Antoniu."
(curios) Şi ce spune Regina când află ce-am făcut?
Vorbeşte de războiul purtat, — ori şi de mine?

MEGASTENE Ea crede — îmi îngădui să nu ascund nimic? —
Că eşti între vitejii acestei vremi întâiul,
Că nu se află nimeni să steie 'n faţa ta,
Că-i o copilărie ce râvneşte Octaviu,
Jucându-se c'un nume de Cesar, pe când tu
Eşti ca şi Cesar însuşi...

ANTONIU (îl prinde de mână) A zis aşa? A zis?
(extatic) Ca însuşi Cesar, Doamne, ce mare fericire!

MEGASTENE Dar e păcat că... Oare cum aş putea să-ţi spun?
Că Roma-i încă simplă'n moravuri şi în carte
Şi că, nutrit într'însa, tu n'ai putea râvni
La ce ţi se cuvine'n ţara lui Alexandru...

ANTONIU Dar, bine, Cesar însuşi, el nu era Roman?

MEGASTENE Ce pot spune de Cesar decât că'n alte vremuri,
Regina, o copilă, fiind o roab'a lui,
El îi vorbia de Iulii, de Venere, străbuna-i...

ANTONIU (mânios) Ce Venere! Poveste! Nişte linguşitori...

MEGASTENE Şi-apoi îl ştii cu câtă artă prindea femei,
Ce vrajă sta în faţa vrăjilor de aici...
Căci tu află, Antoniu, — ţi-o spune-un priceput —
Aici e loc de vrajă, şi Circe stăpâneşte.
Ca să n'ajungi în urmă-i un leu fără de dinţi,
Un urs fără de labă, un şarpe făr'otravă,
Se cere ca în tine să ai un antidot
Misterios şi, iată, tu nu-l posezi, Antoniu.

ANTONIU (pe gânduri) Grecul este obraznic, dar e adevărat,
Eu nu am antidotul, şi vraja mi-i stăpână.

SCENA II

Aceiaşi, UN STRĂJER, CLEOPATRA

STRĂJERUL Regina...

MEGASTENE (voinic) Ţine-ţi firea, viteazule Roman!

CLEOPATRA (în veşmântul lui Isis)
Când Isis se coboară din nourii cereşti,
Ea caută să afle un zeu, și ce zăreşte?
Ostașule, ascultă! Lupta s'a isprăvit.
Trimite-ţi legionarii în lagăr sau acasă.
Iar tu, priveşte'n juru-ţi: nu-i un palat roman,
Cu lucruri cumpărate ori prinse la o pradă,
Şi nici o imitare sărac'a Greciei.
Au locuit aice zeii în mii de ani.
De vrei să treci o clipă 'n divina locuinţă,
Rămâi ce-ai fost, iar, dacă vrei altceva să fii,
Desbracă-te de aste piei crude ale luptei,
Aruncă arma care nu-ţi poate folosi,
Şi-apoi, de poţi, învaţă..., învaţ'a fi asemeni
Cu sacrele icoane ce s'au purtat la noi,
Din vremile acelea atâta de bătrâne
Incât nu mai pricepe nimeni povestea lor...

ANTONIU Eu mă închin, Regină, la farmecele tale...

CLEOPATRA Eu n'am un farmec însăși... E farmec imprejur...
Tot e aici un farmec... El m'a crescut pe mine,
Pe mine mă îndreaptă, din el nu pot ieși.
Ce pot face cu tine, străin de-ale lui taine?
Străinule, cu tine ce pot să fac?... Zi: ce?

ANTONIU Ce ai voi, ce'n mine poţi să cobori c'un zâmbet.
Vezi, nu aflu cuvinte să spun ce-ar trebui...

CLEOPATRA Ce-ar trebui, dar mie nimic nu-mi trebuieşte..
Ce-mi eşti, Romane? Ordin mi-ai dat, şi am venit
Iţi trebuie Egiptul. Cearcă de-l stăpâneşte.
Să ştii însă că'n cripta-i Alexandru e viu,
Şi'n fund de piramide veghiază Faraonii...
Te 'ncumeţi? O sărace!... Adu ostaşi câţi vrei,
Incearcă-ţi meşteşugul, şi să-ţi vedem isprava!
Aici mai mari sunt morţii şi nu-i pot birui
Cei vii, puţini la număr pe lângă ce-s aceia.
Să-i cumperi? Să mă cumperi pe mine cu vre-
un dar?
Ascunse-s în morminte comori fără de număr,
Şi nu le-atingem nimeni, atât avem de mult...
De ce-ţi lungeşti şederea aici când cere Roma
Bărbatul care lupta s'o deie c'un copil?...
Te 'ntoarce'n sărăcia Romei, şi luptă-te!

ANTONIU Să nu glumeşti, Regină, cu Roma. Roma e...

CLEOPATRA Cuib de ciobani odată, haos de parveniţi
Astăzi. Atât! In Roma am fost, şi le ştiu toate...

ANTONIU (îndignat) Eu voiu chema ostaşii cari au cucerit
O lume, voiu înfige aice acvila,
Şi cine-a mai fost roabă, va fi roabă din nou.

CLEOPATRA (hotărât) Priveşte-mă! Iţi pare că eu însemn robia?
Şi cată-te pe tine!... Cine e rob, Antoniu?

ANTONIU (uimit) Nu te uita la mine, frumos monstru uman..
Fică dumnezeiască, dă-te'n lături, mi-i groază
De farmecele tale şi li cad în genunchi.
Iartă-mă, o Regină, iartă-mă, Cleopatră.
Tovarăşul lui Cesar am fost...

CLEOPATRA O, nu-mi vorbi
De Cesar... E insultă şi însuşi acest nume:

Insultă și durere... Iar, când îl pomenești,
Eu mă întorc cu ochii la tine... (batjocoritor) Tu,
și Cesar!
O, doamne, tu și Cesar!... Poate și Alexandru?...
Ridică-te... Genunchii ce 'ncep a'mbătrâni
Ușor prind o răceală pe marmurile scumpe...
Nu, nu, du-te acasă și uită-mă: atât!
Ori, dacă vrei, lovește în zei, lovind în mine
Și pradă, ca și hoții din neamul tău roman,
Palatu 'n care morții divini au stăpânirea...

ANTONIU (indignat) Nu mă jigni, Regină. Nu mă jigni...
O fac!

CLEOPATRA (liniștită) O faci? Crezi c'o poți face? Atunci
nu zăbovi!
Dar, de n'o faci, nici glasul să nu-l ridici, căci,
iată,
Aici lumea-i deprinsă cu alte-apucături...
Pier regii în iatace unde nu-i știe nimeni
Și sângele se spală pe marmuri și porfir,
Iar cei ce-s în afară nu văd decât figura
Transformată de moarte a stăpânului lor.
Iubirile Reginei? Ele rămân ascunse...
Cine se'nvrednicește, dator e a uita,
Iar cine amintește, face un sacrilegiu...
La voi se strigă viața oricui pe piețî și ulițî
Și creșterea grecească nu face din Roman
Ce nu e dat să fie prin veacuri de'ngrijire.
Ești mare și puternic, Antoniu. Dar nu ești
Frumos, și nici frumoase purtările mâniei....
Mă iartă... Dac'atâta avut-ai să-mi arăți:
Că farmecul Reginei te-a prins, ce-s vinovată?
Eu nu omor. Omoară ce'n mine e ascuns.
De mori aici, Octaviu-ți va face pomenirea

In Roma depărtată, iar tu vei putrezi
In cimitirul celor străini și fără rude.
E ceasul când pe pragu-mi vin soli din alte țări,
Ca să vadă splendoarea Monarhiei eterne.
Li sunt datoare fața-mi, ce-i aurora lor.
Dar până la plecare ne-om revedea, Antoniu.

ANTONIU (violent) Și, deci, n'am rost la Curtea-ți, regină? Tu nu vrei
Să ni legăm viața?

CLEOPATRA Să o legăm: De ce?
Ai tu o descendență divină neștiută?
Pot asocia cu tine pe zeii întrupați
In mine? Ori prin minte îți trece, o nebune,
Că eu pot fi amanta unui soldat pribeag,
Că sunt o curtesană a taberei romane?
Că trec dela stăpânul de ieri la cel de mâni?

ANTONIU M'ai umilit, Regină, cu atâta cruzime...
Eu mă răsbun pe tine când vreau să te înalț.

CLEOPATRA Cu ce să'nalți pe-aceia care poartă pe frunte
Cununi pe care nimeni altul nu le-a purtat?
Am Memfisul cu stânca pătrunsă de morminte,
Alături de pustie, am munții funerari,
Am zecile de veacuri de stăpânire sfântă,
Mă sprijină din urmă treizeci de dinastii
Bătrâne, și pe urmă trei încă pân'la mine.
Comori sunt în adâncuri, comori răsar la Nil,
Două pustiuri mie-mi trimit daruri imense.
De-mi faci un semn, în apă topesc pietre de preț
Și ard zece palate pentru-a-ți face plăcere.
Și tu vreai să mă cumperi? Cu ce? Cu tine, nu!
Atunci cu ce podoabe, ori cu ce stăpânire?

ANTONIU (trezit) Vorbești de stăpânire? Aceia ți-ar plăcea?

CLEOPATRA (cald) Ce mi-ar plăcea? Doar lumea'ntreagă supt picioare...
Visul lui Alexandru din nou îndeplinit...
Siria 'ngenunchiată ca supt Ramses bătrânul...
Povestea lui Sesostris din nou adusă'n fapt...
Corăbiile mele să aibă Marea'ntreagă...
Şi la un semn din mâna aceasta eu să mişc
Din Ocean şi până în Ocean mulţimea...

ANTONIU Ai înviat cu-aceste cuvinte celalt om,
Romanul. Lumea toată eu ţi-o pot dărui.
De la Cirene pân'la Nisìbis în pustie
Vei fi singura doamnă. Pe regi i'i stăpâni,
Şi, dacă e vre unul să nu te recunoască,
El va peri de însăşi mâna ce ţi-o întind.
Iar alte părţi a lumii le-om avea împreună.
Voiu frânge pe Octaviu ca pe-o biată nuia
Inmugurită, care se crede trunchiu cu vlagă,
Şi, când n'or mai fi duşmani, atunci te-oiu-asculta:
Voiu lepăda veşmântul de-ostaş, stropit cu sânge,
In purpura violetă mă voiu înveşmânta,
Vei coborî coroana de aur peste fruntea-mi
Şi 'n Roma cea supusă orişicăror porunci,
A'tale şi a'mele, ni vom face întrarea
In pompa cuvenită părechi 'mpărăteşti
Care îşi cercetează averea cucerită.

CLEOPATRA (ca înnebunită) Aşa, aşa, acolo unde m'au umilit
Să fiu stăpână, ochii cei mândri să se plece,
Când vom privi la dânşii, şi care nu, voiu da
Poruncă să simţească pe gât ce-i ascultarea...

ANTONIU Şi, fiindcă eu astfel în inima-ţi pătrund,
Şi pot vorbi de lucruri care mi-au fost oprite,
De dragostea smerită ce ţi-o am fost purtat,

Va fi ca o odraslă a noastră pruncul tău...
(Cleopatra vrea să-l oprească)
Ascultă, o Regină. Fiu-ți Cesarion
Va fi rege. Alături de noi el va serba
Deplina biruință a domniilor noastre.

CLEOPATRA Oprește-te aice... Nu, taci....

ANTONIU De ce oprirea,
De-a duce pân'la capăt un vis ce va fi fapt?

CLEOPATRA (cu îndoială) Destul... Dar cine-mi spune că poți să faci aceasta?

ANTONIU (hotărît) Din cei veniți cu mine, pe Fronto îl cunoști?

CLEOPATRA E cel care de-atâtea ori îmi scuti tronul.

ANTONIU Ei bine-ascultă-l. Oastea rămase'n sama lui
Cât eu am stat supt farmec, nevrednic a o duce;
Cât eu stăteam în lanțuri, el a rămas Roman.
Intreabă-l tu: ți-a spune câți oameni am supt mine
Și care e credința pe care ei mi-o țin. (deschide ușa)
Să vie Marcus Cneius Fronto. Să vie singur!
(către Cleopatra, pierdut) Și, dacă adevărul întreg ți-am spus, atunci
Atunci, Regină...

CLEOPATRA (rece) Fronto îmi va răspunde 'ndată.

ANTONIU (cu încredere) Să-l așteptăm. (Fronto apare)

SCENA III

Aceiași, FRONTO

FRONTO Se poate să te mai văd Antoniu,
Cel mort în strălucirea deplin'a gloriei?

ANTONIU Cel viu în clipa asta. Mai mult ca orișicând.
Dar te-a chemat Regina pentru o întrebare.

CLEOPATRA Fronto, spune-mi cu toată credința-ți de Roman
Aveți o oaste care să poată duce lupta?

FRONTO Zece legiuni așteaptă. Dar nu avem un șef.

CLEOPATRA Și dac'ar fi Antoniu?

FRONTO (entusiast) Cu dânsul luăm lumea.

CLEOPATRA Destul. Va fi aceasta. (Fronto pleacă)

SCENA IV

ANTONIU, CLEOPATRA

CLEOPATRA Pentru întâia oară
Ți se deschide-Antoniu, sfințitul gineceu,
Și te așteaptă locul iubirilor divine.

C O R T I N A

ACTUL III

SCENA 1

Un lagăr la Actium.

SEXTUS MURENA, TREBONIUS ARBITER

MURENA
Noi biruim. Antoniu are lumea întreagă.
Ostaș bătrân, în viața-mi eu n'am văzut atât
Freamăt de oaste nouă și-atâta strălucire.
E Asia întreagă aici. Privește numai:
Din funduri libiene cămile și-elefanți,
Negri'n mantale roșii cu arcele în mână,
Blemii de prin pustia Egiptului culeși,
Infățișări ciudate din oazele pierdute...

TREBONIU
Ii văd, dar mi se pare atâta de străin
Tot acest fel de oaste...

MURENA
Străin? Dar oare e
Astăzi străin de Roma ceva pe scoarța 'ntreagă?
Ce sunt ei? Lut în care pecetia ni-o punem,
Toiag în care'nfigem acelaşi vultur dârz,
Pânză pe care scriem cuvintele latine.
Ai noștri sunt cu toții...

TREBONIU
Nu oare noi ai lor?
Atâta'nvălmășeală mă îngrijește...

MURENA
Bine,
Dar iată că-și dau partea largă regii amici...

Nu-i fund de vale, nu e cetate, nu-i pustiu
Din care să nu vie forţă ajutătoare:
O tabără se'ntrece cu alta în mulţime
Şi'n gloria gătirii, în pompă şi în lux:
Din Caucas aleargă muntenii ca săgeata,
Armenia răsfaţă străjerii ei regali,
Comagenea şi Pontul sunt mândre-a fi aice,
Din Bosfor vin barbàrii cu aur pe-umeri goi,
Sunt Sciţi şi Traci ce viaţa o ţin întru nimica
Şi'n zborul către ceruri zic imnul triumfal:
Nu te uita că haina săracă li-i şi ruptă,
Şi cel din urmă-şi are un suflet de'mpărat;
Eu simt cum nerăbdarea în inimi li se bate.
Şi'n fund stau ca un nour negru gata de ploi,
In pâlcuri mici, uşoare, gloatele beduine.
Invingem, o învingem, Treboniu. Te 'ndoieşti?

TREBONIU Nu de soldaţi, ci numai de cela ce-i comandă.

MURENA Antoniu?... Poţi tu spune că'ntâiul general
Din vremea noastră are să aib'o şovăială,
Că nu ar fi în stare ca pe acest mucos,
Pe galbenul Octaviu, la patu-i să-l trimeată?
Ori nu eşti veteranul care cu el ai mers
Până la Parţi în fundul Mesopotamiei?
Nu l-ai văzut pe dânsul de-avalma ostenind
Prin arşiţa de soare, prin munţii de nisip,
Mâncând şi el o ceapă şi-o bucată de pâne?
Ori n'ai găsit la dânsul cuvântul milostiv
Când suferiai, şi'n luptă vorba de'mbărbătare?
Nu-i el, Antoniu, ceia ce suntem insişi noi?
Şi'n biruinţa-i nu e însăşi fiinţa noastră?
Poate... Poate, Treboniu, primişi pe cineva
De dincolo... Şi poate momirea-i...

TREBONIU (ridică capul și-l privește drept în ochi) Nu te las
S'arunci peste credința-mi umbră de bănuială.
Eu nu-l trădez pe dânsul, ci lui eu mă jertfesc.
Căci azi, Murena-i ziua cea de pe urm'a noastră.
Inchină-te la zeii glorioasei dimineți,
Căci te vor lua în poala lor neagră zeii nopții...
(face un gest de rugăciune)
Apollon luminosul și roșie-Auroră,
Ni este rugăciunea de azi un rămas-bun.
(către Murena)
Și, știi, dacă se'ntâmplă să zac rănit în luptă,
Nu mă lăsa pe mâna aspră a unui Gal,
Pentr'un inel de aur să-mi taie degetul,
Ci spintece-se pieptu-mi de-o mână de prieten!

MURENA Vom spinteca noi piepturi de barbari, și-om trăi,
Iar, la căderea serii, ne-om întâlni noi iarăși
Și, curățind de sânge veșmântul prăfuit,
Vom înălța peànul izbândei, zeilor...
Auzi, și-acuma-l cântă la noi ca prevestire:

(ascultă și repetă)
Venit-am și-am învins:
Pe câmpul cel întins
Dușmànul zace'n sânge,
Cetatea lui îl plânge.

TREBONIU Te-ai întrebat ce face Antoniu acum?

MURENA Nu l-am văzut și nimeni nu mi-a vorbit de dânsul...

TREBONIU Așa-i? Și'n ceia parte Octaviu, necurmat,
Merge din veghe'n veghe și-și recunoaște-ostașii.
Privește grupul care, supt acvile plutind,
E când aici, când colo: Octaviu e'ntre dânșii.
Cu el e tinereța, care se'ncumetă;
Asupra noastră cade vălul vremii ce moare.

MURENA Mă zgudui și pe mine... Zău, șeful unde e?

TREBONIU Eu l-am zărit... Iși face toaleta dimineții.
Stau sclavii împrejuru-i gătindu-l așa cum
Cere dumnezeiasca datină orientală.
Va fi frumos Antoniu, fii sigur; însă noi
Vom frământa pământul cu acest sânge-al nostru...

SCENA II

Aceiași, STRĂJERI EGIPTENI

MURENA Dar ce-i această ceată de robi și de eunuci?
Ce vor de fac cu bățul un semn spre noi? Te uită
Câtă obrăznicie... Dar noi suntem soldați
Și Roma cu mândria ei între noi se află...

STRĂJER EGIP. Roma? Roma-i cu-Antoniu, iar noi suntem ai lui,
Ai lui și ai Reginei...

TREBONIU Ah! Regina aceasta!
De gât aș apuca-o și aș zvârli-o'n Mare.

MURENA Taci... Nu știi unde-ajunge o vorbă care-o spui
Așa la o mânie... Și ăștia ascultă.
Urechile li-s bune: ăsta e rostul lor:
S'audă și să spuie și ce nu li s'a spus.

TREBONIU S'audă tot! Mi-i silă... Pentru acești murdari
Oameni să se înnece gloria noastră 'ntreagă
Și pentru o femeie pe care-o țin pe rând
Toți cei cari puterea au căpătat-o 'n ghiare?!

STRĂJER EGIP. Lumea mai la o parte!... Zeul Antoniu vine...

TREBONIU Auzi? Zeul Antoniu... Divinitatea sa
Mânca pită de lagăr în tinerețа noastră,
Și-mi pare că odată eu am împrumutat

Sacrei sale persoane vre-o două, trei sesterţii.
Mă simt, Mars să mă ierte, şi eu un fel de zeu,
Aşa încât deseară ne vom întoarce-acasă
La zei...

STRĂJER. EGIP. Dar la o parte!... Că doar nu v'a chemat
Să staţi la sfat cu dânsul...

TREBONIU De-am fi sclavi, ar fi altfel...

MURENA Să-l respectăm pe dânsul, findcă a poruncit
Aşa... Dar din privirea-i aş prinde un alt suflet.
Să mergem spre corăbii... Ce minunată flotă!
Stau sutele de vase ca un zăgaz de fier —
Trireme uriaşe în platoşe 'mbrăcate
Şi ce frumos se'mbină străinele colori!

TREBONIU (privind lung la dânsul) Să le privim cu grijă, dragă comilitone,
Căci în curând se poate ca noi să ne sfârşim
In faţa Mării goale, iar flota să plutească
Spre gloria de mâne...

MURENA O, cobe rea. Destul!

SCENA III

STRĂJERUL, SUITĂ SPLENDIDĂ,
EGIPTENI, ANTONIU, MNESICLE (filosof), FRONTO

ANTONIU (confus) Şi zici că toate-s gata?.. Deci voi îmi cereţi lupta?

FRONTO Mă îngrozeşti, Antoniu... Ori tu n'o vrei?

ANTONIU De ce
N'aş vrea-o?... Nu sunt oare şi-acum ca altă dată
Marcu Antoniu?...

FRONTO — Dacă n'ai fi, te-am părăsi.
Da, cum mă vezi, eu însumi, bătrânul tău prieten,
Te-aş părăsi...

ANTONIU — (apăsat) Te-ai duce poate la celălalt?
E magnanim Octaviu, măcar pentru trădare.

FRONTO — Eu nu trădez... Dar omul acel ce ar trăda
Nu are drept pe nimeni să şi-l ceară complice.
Unde m'aş duce? Moartea nu-i oare adăpost
Pentru speranţa noastră, pentru credinţi învinse?
Da, m'aş duce în moarte şi-aş regăsi pe Cesar,
Pe Cesarul cel mare, pe cel adevărat,
Nu pe acesta care se 'mbracă 'n a lui haină
Şi se arată 'ntr'însa cu atâta mai mic.

ANTONIU — Tu nu trădezi, dar soarta... Vezi tu, Fronto,
şi soarta-i...

MNESICLE — Soarta?.. Dar ea nu este decât ceva din noi,
Antoniu... Din voinţa noastră trece 'nainte
Puterea care nouă ni pare a veni
De-aiurea... Cugetarea pierdut'a minţii noastre
Pân'la Olimp se 'nalţă, s'afundă în Infern
Şi ne 'ngrozim de dânsa, pe când ea nu e alta
Decât curajul nostru ori laşitatea...

ANTONIU — (gânditor) Da.
Ori laşitatea noastră... Dar cine-i vinovat
De laşitatea care îi vine dela altul?...
Ori, stoice, îţi pare că e un laş Antoniu?
(vehement; se aruncă)
Să mergem unde lupta începe! Vreau să fiu,
Intre aceia cari azi vor muri, întâiul.

FRONTO — Te pierzi, Antoniu. Unde ţi-i gândul? Dar tu eşti,
Nu jertfa între jertfe, ci şef de biruinţă.

Ostaşii tăi aşteaptă de mult a te vedea,
Şi n'ai venit. Atâta vreme în aşteptarea
Ta, obosită-i oastea...

ANTONIU

Că-i obosit'o simt,
Asupra mea soseşte, şi *eu* sunt obosit.

FRONTO

Dar nu-i iertat s'o ştie nimenea decât tine:
La singura-ţi vedere se vor trezi ceilalţi
Şi vei vedea ce suflet se mai păstrează'ntr'înşii.
Sunt toţi acei pe cari i-ai dus până'n deşert
Şi s'a umplut întregu-i gol numai cu fiinţa-ţi.

ANTONIU

(pe gânduri) Atunci zici tu să mergem?... Doar
ştii ce teamă am:
Oare m'ar recunoaşte? Zi tu, m'ar recunoaşte?

FRONTO

Ce vorbă e aceia? Vei fi îmbătrânit...
Li-ar fi ruşine oare să-ţi vadă cărunţeala
Şi dungile durerii săpate în obraz?
Dar nu era şi Cesar un om bătrân, şi cine
Ar fi văzut într'însul alta decât un foc
Care arde în cale tot ce se'mpotriveşte?...

ANTONIU

(trist) Mi-s grei ochii, amice, şi'n ei focul s'a stins.
(îndoielnic) Şi zici să mergem?...

FRONTO

Sigur, şi să vorbeşti
în felul
Cum lângă mortul Cesar tu ai vorbit, atunci
Când Roma'ntreagă crima o a'nţeles prin tine...
Să li vorbeşti!... Octaviu vorbeşte cu ai săi.
Să ne suim pe dâmbul acesta. 'L vezi de-aici?

ANTONIU

(furios) Il văd! Parcă distanţa nu mai e între noi...
Il văd pe ticălosul ce şi-a călcat cuvântul,
Pe şarpele ce'n sânul credinţi-mi lunecând,

Mi-a smuls ţara mea însăşi, neamul de unde vin
Şi tot prestigiul Romei din care-şi face toga
Războiului de astăzi... (visând) Şi-a gloriei de mâni.
Eu mă arunc asupră-i... Il sfăşiiu eu cu mâna
Aceasta, care încă-i în stare-i a luptà...
Veniţi, veniţi! prieteni... Legiunile 'nainte!
Să sară călăreţii arabi în faţa lor!
Aripile să steie gata de 'mpresurare!
Unde sânt elefanţii spre a înspăimânta
Această 'ngrămădire de ticăloşi ce pot
S'aleagă între mine, Marcu Antoniu, şi
Acel ce nu e'n stare o armă să atingă?

MNESICLE Opreşte-te 'n pornirea-ţi, suflete chinuit!
Nu se câştigă astfel victoria, ci numai
Când intră 'n luptă gândul viteaz şi cumpănit.
Fronto, îndeplineşte-ţi întreaga datorie.

FRONTO (privind departe) Nu-i vreme de mânie şi nici de cugetare.
Nu-i vremea cumpănirii încet şi în răgaz
Asupra celor care se cade a se face.
Noi am pierdut momentul... Ceilalţi au început.

SCENA IV.

Aceiaşi, UN TRIBUN.

TRIBUNUL (fără a observa pe Antoniu)
Comilitoni, porneşte lupta şi n'avem şef.
Octaviu stă în fruntea oştirii apusene.

FRONTO (grăbit.) Adevărat că toate legiunile-s cu el?

TRIBUNUL Toate, şi sunt şi Galii, Iberii, o armată
Cum doar Cesar avuse luptând la Phìlippi.

FRONTO Rău augur ăst nume în ceasul de acum...

ANTONIU (melancolic) De sigur.. Nu sunt oare Pompeiu?

TRIBUNUL Aici, Antoniu?

FRONTO Mă tem că nu-i Antoniu, ci numai umbra lui.

ANTONIU (ca singur) Pompeiu... Văd visul... Seara pe Mare
se lăsa.
Venia Pompeiu pe luntre, învins, în desperare.
Şi valuri zbuciumate parcă-l înştiinţau
Să nu caute ţermul unde pândia trădarea.
Dar el mergea, căci soarta-l ducea. Vezi, soarta iar!
Şi malul dela Pharos în soare strălucia:
Tot portocali'n floare şi mirţi cu raze'n frunză,
Şi cântecele toate pe dânsu-l salutau,
Şi lumea bucuroasă striga: Ave Pompei!
Râzând călca pe piatra de marmură. Şi-atunci,
(scuturându-se)
Pe Iupiter, mi-e frică, mie, Marcu Antoniu.
L-a 'mbrăţişat duşmànul cel rău şi l-a străpuns...
M'am deşteptat c'un strigăt şi mă durea în coastă
Pe mine. Iar departe un râset răsuna,
Un râset în urechea-mi, rămas din vis, sau poate
Un râset care-alături suna în adevăr,
Un râset dulce 'n care s'adună armonie,
Şi n'am voit Regina s'o scol ca s'o întreb
Dacă n'a râs ea însăşi...

SCENA V

Aceiaşi, ALT TRIBUN (desperat)

TRIBUNUL Să apară Antoniu!
Se clatină întâiul şir al oştirilor...

ANTONIU Aşa-i? Incepe ceia ce aşteptam... Vedeţi?...
(hotărât) Ori nu este Labienus acolo pentru mine?

Să-i spuneţi că Antoniu e-aici şi a văzut
Tot ceia ce pe câmpul de luptă se petrece,
(cu sforţare) Că are siguranţa izbânzii, c'a gătit
Intregul plan atâta de până'n amănunt,
Incât nici zeii însişi nu pot a mai schimba
Din soarta bătăliei...
(pierzându-se din nou în reverie)
Regina?

FRONTO
Pe corăbii...

ANTONIU
Sunt multe şi frumoase... Norocul e cu ea.
Oriunde-i ea, norocul merge cu flori în mână,
Nu-i om care să poată a i se 'mpotrivi.
Cunosc eu de aceia cari aveau credinţa
Să ducă după sine în cel mai scump triumf
Pe Cleopatra... Astăzi ce mai sunt ei?... O umbră!
(către Mnesicle) Ce zici tu care Curtea o ştii?...

MNESICLE
O osândesc.
Şi caut ca în inimi să între adevărul,
Mântuitor şi aspru.

ANTONIU
(fără să observe) Spune, nu s'ar putea
S'o văd?... O, înc'odată s'o văd... Şi-apoi, de este
Să mor de-aceiaşi moarte ca marele Pompeiu...

FRONTO
Dar eu mă duc: ruşine pe numele roman!...

MNESICLE
Ba eu rămân... Acela ce'n suflete citeşte,
Lăsând de-o parte mila, simte un interes
Mare, văzând cum piere omul prin patimă
Şi cum (rânjind) aceia care patima a trezit
Menită e să piară de patima ei însăşi!

SCENA VI.

ACEIAŞI, UN GRUP DE STRĂJERI EGIPTENI, UN CRAINIC.

CRAINICUL (de afară) Romane Marc'Antoniu, și voi ceilalți, aflați
Că veți avea în față, curând, pe doamna noastră.
Regina se coboară pentru-a sacrifica
Zeului Alexandru, ocrotitorul oștii.

ANTONIU (desperat) In fața bătăliei pierdute... ea aici!
Moartea-mi stă înainte... Mântuitoarea vine.
Eu nu mă pot desface din dulcea vraj'a ei.
S'o așteptăm. (se uită împrejur) Nu-i nimeni? S'au dus în luptă toți?
Şi eu aici?... Eu încă aici?... Lângă acest
Grec cu filosofie în cap și în piept — golul,
Iar eu în cap, o Doamne, cu ea, numai cu ea.
O Romă mustrătoare, îți voiu urma porunca
De moarte, dar o clipă s'o văd și s'o aud...
(apare Cleopatra cu un întreg cortegiu de femei, de preoți, de sclavi și de ostași. Antoniu se dă după un desiș)

CLEOPATRA Să stea întreaga flotă cu pânzele întinse!
Să nu se miște nimeni decât spre-a 'mpiedeca
Atacul care poate să vie-asupra noastră!
Ați înțeles? (către soldați, apăsat). Asupra noastră de pe corăbii.
Ce se petrece-acolo pe țerm nu-i pentru noi.
Acei cari în luptă nu știu să ție pieptul,
Acei cari la 'ntâia ciocnire se clintesc,
Nu-s vrednici ca zeița să-i sprijine'n cădere.
Şi mai ales nu-i vrednic acel care, atunci
Când tot se hotărăște, zace bolnav și singur,
Mojic fără de vlagă, pribeag fără noroc.

ANTONIU (care n'o vede) O, scorpie...

CLEOPATRA Dar, findcă cele-omenești se schimbă,
Veniți în juru-mi, preoți, și, ca să nu greșim
Pentru romana luptă, cercați rituri romane:
Cătați în măruntaie al luptelor sfârșit!

PREOTUL EGIPT Oracolele noastre de mult ți-au dat știință
Că omul, de departe când se întoarce iar
La cele părăsite, peire și rușine
Găsește... Și Antoniu, *el* este acest om...

CLEOPATRA Am auzit și glasul lui Cesar, care'n visu-mi
Il dojenia pe-acesta care nu este aici...
Dar vreau ca'n sacrificiu Roma să-mi dea răspunsul.

PREOT. ROMAN N'au vrut să mânce puii astăzi niciun grăunț,
Și m'am speriat de zvonul păsărilor.

CLEOPATRA Cercați...

(Preotul așează victima tăiată pe altar și caută măruntaiele.)

PREOT. ROMAN Regină, semnul este grozav... Negru-i ficatul,
Putreziciunea verde începe'n măruntăi —
Să ne grăbim... Din urmă poate vine destinul...

CLEOPATRA Să ne grăbim!... Ce oare ne-ar mai opri pe loc?

SCENA VII

Aceiași, ANTONIU.

ANTONIU (grav) *Eu* te opresc. Acela care ți-am dat coroane
Câte nicio femeie pe lume n'a purtat
Și te-a făcut stăpână pe Asia întreagă,
Și din copiii altei iubiri, ca dintr'a mea,
Dăduiu regi la popoare supuse'n al mieu nume.
Eu te opresc: această flotă este a mea,
Și ești a mea tu însăți cu tot ce ai.

CLEOPATRA (surprinsă) Antoniu?
(gânditoare) Să fiu a lui eu oare?... Dar el este al lui?
Norocu-l ridicase, norocul îl coboară.
(către el) Ce vrei tu de la mine?

ANTONIU (supus) Eu aş voi...

CLEOPATRA (imperios) Ce vrei?
(mânioasă) Fugar al oştii tale, în cine te mai sprijini?

ANTONIU In cea care puterea mi-a luat...

CLEOPATRA Ori ţi-am cerut
S'o dai?

ANTONIU Aste corăbii atârnă doar de mine.

CLEOPATRA De tine? Te încearcă a li face un semn!
(către cei din juru-i)
Al cui este Egiptul şi Asia întreagă?

GLASURI Sunt ale zeităţii regine...-A Cleopatrei!

CLEOPATRA Să mergem!
Luntrea poate înc'a ne mântui:
Să se ridice semnul de grabnică plecare!

ANTONIU (în genunchi) Şi eu rămân în urmă singur.

CLEOPATRA Cu soarta ta!
(Cleopatra coboară cu întreaga-i suită, se suie'n luntre şi prinde scara corăbiei. In stânga se îngrămădesc fugari.)

TREBONIU Cine o spadă are, întrînsa-i libertatea! (iese)

ANTONIU S'a dus... Pierdute-s toate. Dar eu sunt încă viu.
Cu sabia în mână afla-voiu drum la... Dânsa!...

C O R T I N A

ACTUL IV

SCENA I

(în fața sălii mormântului lui Alexandru)

PHORMION, EUDOXIA, MEMNON, DOI PREOȚI.

I PREOT
Aici sunt mistagogii? Și au gătit tot ce
Se cere spre a face slujba lui Alexandru?
Adus-au candelabrul cu douăsprece ramuri?
Cu smirnă și tămâie suntem îndestulați?
Uleiul sfânt aprins e în candelele sfinte?
Cimbalele de-aramă ni sunt la îndemână?

II PREOT
E totu'n rânduială, tovarășe. Putem
Să încercăm o faptă mai grea ca orice alta:
Să întrebăm măreața umbră ce-i de făcut
In apriga urgie ce ni-a căzut asupră:
De ni-ar da îndurarea-i marele veșnicit!

I PREOT
M'am închinat de-atâta vreme eroului,
Din fragedele-mi zile până astăzi, când sunt
Zdrobit de oboseala anilor miei din urmă,
Incât, dacă vre unul în lume ar râvni
Să capete cuvântul lui, voiu fi eu acela!

II PREOT
(curios) A mai vorbit vre-odată zeul mare și nou?
A spus soarta ce-așteaptă urmașii faptei sale?
A scos din greutate pe vre-un Faraon
Din ceștia de-acuma, ce alte nume poartă

Şi se înveşmântează într'un străin veşmânt,
De-ai zice că minunea nu merge pân'la dânşii?

PREOT

Odată Sirienii stăteau să ne doboare:
Era cuprinsă Marea de îmbulzirea lor,
Pe Istm sosiau Arabii în lanţ de caravane:
Părea că ne incalcă întreaga Asie,
Că va fi iar stăpână ca supt regii păstori,
Iar oamenii de-aicea li vor sta în genunche.
Nu mai era în inimi un gând de viitor.
Unii ziceau: şi dacă un alt stăpân soseşte,
Aceiaşi e robia sărmanului supus
Şi sângeră subt biciul schimbat aceiaşi piele,
Cum lacrima ce cade e din acelaşi ochiu.
Alţii, cei din oştirea grecească, gândiau àstfel:
Ori nu e moştenirea aceiaşi pentru toţi?
N'am stat noi supt aceleaşi steaguri în lupta mare
Şi n'am luat împreună întreg acest pământ?
Se va preface-un nume, dar e aceiaşi fapta.
Atuncea neuitatul, gloriosul nostru domn,
Intăiu-al dinastiei marilor Ptolomei,
Veni către mormântul acesta, şi 'ntrebarea
O puse cu întreagă desperarea din noi:
„Răspunde, Alexandre, al cui este Egiptul?".
Şi pietrele imense s'au zguduit aşa
De-ai fi crezut că templul întreg o să se darme,
Şi-un glas parcă ïeşise din fundul de mormânt,
Iar frunzele de aur de-asupra aşternute
Se 'ntinseră asupra celui îngenunchiat
De ai fi zis că lasă o binecuvântare.

II PREOT

Atunci domnià asupra ţerii noastre-un erou,
Şi-acuma o femeie...

I PREOT — Nu zice: O femeie!
Regina întrupează toate puterile
Umane şi divine... Ea este-un zeu de fapt,
Ca şi aceia cari au dus din unu'n altul,
In viaţa schimbătoare, misterul milenar,
Tot aşa de puternic şi azi ca'n ziua 'n care
Coroanele-amândouă s'au strâns tot într'un pşent.

SCENA II

Aceiaşi. PHORMION, EUDOXIA, MEMNON.

(zgomot mare afară)

I PREOT — Ce este îmbulzeala aceasta?

II PREOT — Ce batjocuri?

I PREOT — Nu s'a văzut vre-odată mulţimea năvălind!

III PREOT — Ori nu-s ostaşi s'oprească această profanare?

IV PREOT — Priveşte cum de-avalma aleargă către noi:
Parc' ar vroi să prade locul de adorare...

I PREOT — Veniţi spre apărarea templului, credincioşi!

PHORMION — Ce s'apărăm? Egiptul cel sfânt sfârşeşte-acuma,
Din cellele bătrâne fug zeii spre pustiu:
E plin de duhuri rele acum tot aierul.

MEMNON — De ce-am lăsat atâta avere după noi?
A noastră-i bogăţia ascunsă'n subterane:
Sudoarea milenară ce s'a acumulat
Aici, e prefăcută în pietre nestimate.

UN GLAS — Dacă nu e Regina spre a ne apăra!
Să căutăm noi singuri şi arme şi merinde!
(Vuietul mulţimii creşte).

UN GLAS — Să se roage mai bine către divul Antoniu....

MEMNON — Către învinsul care aduce către noi
Toată ruşinea, toată primejdia căderii
Din înălţimea unor speranţe de nebuni?...

UN GLAS — Să-şi iea copii cari nu-s zei şi să se ducă
Alăturea cu dânsul!

ALT GLAS — Afară cu ei toţi!
Dacă s'a stins întreaga rasă a zeilor,
Să proclamăm aicea republica....

UN CENTURION — Ieşiţi!
Sau sabia va face din voi topor de oase....
(Mulţimea se retrage)

UN GLAS — Jos roaba lui Antoniu!...

MEMNON — Jos hoţii de Romani!...
Să se sfârşeasc' odată cu ăşti străini nemernici!

PHORMION — Decât să se prăvale asupră-ni din nou
Avida'ngrămădire a cetelor romane,
Decât din nou un Cesar să ne prade pe noi,
Să dărâmăm întreaga clădire-a vremii moarte
Şi să 'mpărţim ce zace într'însa adunat
Prin truda celor cari ni-au dat viaţa nouă:

EUDOXIA — Să desbrăcăm uşorii de aurul cel greu!

MEMNON — Să scoatem din păreţii de marmură smaragdul!
(scot cuţitele)

I PREOT — Nu e nimeni aice spre a împiedeca
Ierosilia asta, în veci neauzită?

SCENA III.

Aceiaşi, SOLDAŢI

UN CENTURION Afară! Toţi afară! Afară, căci lovim!
Gloată fără ruşine ce te arunci spre templu,
In clipa când poporul întreg este chemat
Să întovărăşească solemna invocare
A divei Cleopatra spre divul Alexandru.

SCENA IV.

CLEOPATRA, MARCUS LIVIUS, ARSINOE. Suită.

M. LIVIUS (stăruitor) Nu-i nici o îndoială că va veni Antoniu.

ARSINOE Regina-i stăpânită acuma de alt gând.
Să o lăsăm în pace...

M. LIVIUS Dar, dacă siguranţa
Există ca îndată el se va înturna,
Făcând din astă ţară temeiul gloriei
Ce nu se va mai stinge?...

CLEOPATRA (preocupată) Venit-a ceasul greu
Şi mare. Sunt în stare să 'nfrunt a lui mărire?
N'aduc cu mine urma vieţii ceam dus,
Praf de iubiri vulgare şi sânge de înfrângeri!..
Aşa de greu mi-i mersul şi n'am decât doi paşi
Ca să'ngenunchiu în faţa grandiosului sepulcru.

M. LIVIUS De ce se 'nverşunează Regina a cerca
Farmece-asupra căror domnesc vrăji neştiute?
O va scăpa acela care-a dus-o 'n triumf
De la un colţ la altul al Asiei supuse,
Acel ce, din învinsa, din roaba ce a fost,
Făcu împărăteasa atâtor ţări înfrânte.
Ce poate Alexandru mort, când Antoniu-i viu?

ARSINOE (îngrozită) Ci eu îţi spun, opreşte... Opreşte profanarea!
El e aici în toate... Şi-acesta nu-i un ceas
In care să se-atingă, nemernic, zeul nostru!

CLEOPATRA (ca din vis) Ce vă nelinişteşte? Cine sunteţi aici?
Inlături toată lumea, şi numai mistagogii
Să'nceapă curăţirea lăcaşului divin...
Toţi ceilalţi la o parte!.. Mă auziţi? Cu toţii!

ARSINOE Romane, împlineşte dorinţa ei! Te du!
Ne-om întâlni aiurea, dacă dat ni mai este
După ziua aceia...

M. LIVIUS De Actium vorbeşti!
De fuga noastră care ni-a'ntipărit ruşinea?
Ori a mai fost Antoniu învins până atunci?

ARSINOE Zeiţa noastr'aduce doar binecuvântarea,
Dar într'un leneş cine mai poate deştepta
Puterea care'ntr'însul s'a stins de mult? Zi: Cine?

CLEOPATRA (care a prins ultimele cuvinte)
Un om vorbi, sau zidul a prins de-odată glas,
Ca să mă lămurească asupra sorţii mele?
Puterea care'n mine s'a stins... O da, s'a stins,
Şi de aceia caut în jur sprijin la alţii...

I PREOT Regina şovăieşte? Mă duc să-i spun că e
Clipa mai potrivită pentru oracol... Cerul
E calm ca primăvara, şi stele se 'ntâlnesc,
Care de luni aşteaptă să fie împreună... (tare)
Toţi cei de altă lege, afară! Nici femei
Să nu rămâie'n clipa misterului ieratic...

CLEOPATRA (ca visând) Da, mergeţi toţi înlături... Doar preoţii, şi eu...
Nu-s de prisos eu oare?

I PREOT Cum ai fi tu, Regină?

M. LIVIUS Dar nu pot de aice să plec, făr'a fi spus
Solia ce cu mine-i trimeasă de Antoniu,
De soţ către soţie, de domn spre doamna lui.
(se îndreaptă spre dânsa)

II PREOT Ce caută păgânul acesta chiar atuncea
Când stă ceremonia să'nceapă?... 'Nlături tu!

M. LIVIUS Inlături voi, o preoţi ai unei lumi pierdute!
Nu faceţi încercarea a vă împotrivi!
(dârz) Regină şi zeiţă, ascultă ce-ţi aduc.

CLEOPATRA Zeiţă, nu! Regină poate mai sunt... Şi cine-
Mi vorbeşte? E un preot? Sau poate un ostaş?
Nevoie am de sfatul oricui în clipa tainei...

M. LIVIUS Nu este-aici o taină, ci te vestesc cum că
Antoniu-i viu şi strânge acum o oaste nouă,
Că-i gata să alerge spre a te mântui
Mai sigur decât toată lumea de zei şi zine
Ce n'au glas de când gura li-i plină de pământ...
Lasă-i în pace! Vine viaţa şi iubirea!

CLEOPATRA Păgâne, pân'aice încă mă urmăreşti?
Ori n'am răbdat ruşinea atingerii profane
Şi jugul prefăcutei iubiri l-am pus pe gât
Şi am muşcat cu dinţii zdrobiţi frâul de aur?
N'am suferit alături de mine un rândaş
Zăcând în patul care da zeilor odihnă?
Beat şi nebun de pofte spurcate l-am ţinut
Acolo unde'n tronul de aur Faraonii
Dădeau o judecată sacră supuşilor?
Se'nfiora întreaga mea carne când punea
Pe gura-mi tremurândă umeda-i sărutare?
Victoria odată singură îl scusă

C'a îndrăznit s'aşeze aice putregaiul
Cârciumelor de lagăr şi-al lupanarelor?
Acum soarta-l aruncă în sânge şi în praf.
Şi eu îl voiu culege şi-l voiu spăla de toate,
Şi voiu lega o soartă ce încă n'a apus
De soarta-i ce nu poate în veci să se ridice?
Când gându-mi se înalţă smerit spre Alexandru,
Şi cer, ca o urmaşă a lui, ultimul sfat,
Ce vine-acest nemernic să-mi mai răsară 'n cale?
Pe-această zdreanţă, preoţi, afară-l izgoniţi!
Ostaşi ai miei, pe-ostaşul înfrângerii şi-al fugii
Petreceţi-l în locul unde nu va 'ndrăzni
Să mai vorbească astfel precum odinioară!

M. LIVIUS
Eu îţi vorbesc, Regină, ce mi s'a 'ncredinţat:
Se va 'ntoarce-Antoniu din nou în aste locuri,
Il vei vedea, şi iarăşi te vei înfiora,
Nu de desgust: de frica unui om ca acesta.
Şi-l vei iubi, ca roabă, din nou îl vei iubi.

GLASURI
Afară ticălosul ce-a jignit pe Regină!

M. LIVIUS
Şi-ţi mai spun şi aceasta: Chiar dacă ar voi
O soartă pătimaşă peirea lui, ei bine
N'ar fi nepedepsită purtarea ta, căci e
Cine să pedepsească pe toţi insultătorii
Republicei romane: e Roma...

CLEOPATRA
'Nchipuiri!
Poporul îl aşteaptă afară: daţi-i-l!

SCENA V

(Preoţii şi mistagogii duc pe Cleopatra în faţa sepulcrului)

I-IUL MISTAGOG
Misteru-i adevărul; viaţa închipuire:
E trecător aceia ce-aievea o vedem
Şi numai nevăzutul este divin şi veşnic.

AL DOILEA — Noi ne mişcăm, şi credem că-i de la noi mişcarea,
Dar paşii cari-i facem vin din adâncul mut
Şi mergem către scopul pe care nu-l cunoaştem.

AL TREILEA — Nu are sens o viaţă, ci toate la un loc,
Şi'n dosul lor mai este ceva ce nu trăieşte,
Dar de acolo pleacă vieţile ce curg.

AL PATRULEA — Viaţa care moare e moartea care trece,
Şi numai când o undă se'ntoarce la izvor,
Recapătă întreaga putere-a nemuririi.

AL CINCILEA — Cei vii văd numai lucruri care cad în lumina
Clipei ce se strecoară, şi morţii singuri ştiu
Intregul şir al celor care au început.

AL ŞEASELEA — Şi, pe aceia dacă i-ajunge jertfa noastră,
Din tot ceia ce clipa trecând ni-a dăruit
Noi cerem desluşirea celor ce-or fi pe urmă.

I PREOT — Invie Alexandre, biruitorule!
(Mistagogii tămâie mormântul)

II PREOT — Tu, cel care ştii toate, găseşte un cuvânt!
Indreptător de ţară, păzeşte-ţi moştenirea!

I PREOT — Nu ne lăsa, o Doamne, bătuţi şi părăsiţi!
Inlătură păgânul, străinul, prădătorul!
Reginei şi zeiţei, rege şi zeu, îi spune
Ce cale să apuce în viforul cumplit
Care se năpusteşte asupra 'mpărăţiei!
Păstrează legea bună prin cei ce o servesc!
Ajută Monarhia de cinci ori milenară!

II PREOT — Zeule Alexandre, fie-i de ajutor!

I PREOT — Şi-acuma, când tot ritul sacru s'a împlinit,
Când vechea litanie a tămâiat mormântul,

Când s'a sfârşit întreaga vrajă a imnului,
Rămâi, o Cleopatră, singură spre-a vorbi
Acelui care singur poate un sfat să-ţi deie,
Acelui care singur ajunge-a ne scăpa:
Noi vom uni de-afară doar rugăciunea noastră.

SCENA VI

CLEOPATRA singură.

CLEOPATRA

Ajută-mă 'n durerea mea mare, Alexandre!
Nu te uita la mine, la ceia ce am fost, —
O, cu atâtea lacrimi am fost, cu-atâta silă! — ;
Nu te uita la mine ce sunt: o frunză 'n vânt:
O veştejeşte frigul şi-o sfarâmă furtuna;
Nu te uita la bieţii copii nevinovaţi
Ce mi i-a dat iubirea pe care n'am voit-o
Şi cari au în vine un sânge de amestec,
Care împuţinează divinitatea mea;
Nu te uita la toate cele ce sunt acuma:
La ţara peste care Romanii au domnit,
La oamenii ce viaţa şi-au dus-o în robie,
La preoţii tăi cari trăit-au umiliţi,
Pe când usurpatorii veniau cu-altare nouă.
Primeşti acestea toate, zeule, le primeşti?
Laşi fără de-apărare pe fiii voii tale?
(Tăcere. Regina sună din trâmbiţa de argint; afară, imnul)
Ci uită-te la fapta ce o ai săvârşit,
La lumile supuse unui gând nou şi mare,
La viitorul care prin tine s'a găsit,
La aurora care-ai deschis-o omenirii
Şi fără de amiază s'apleacă spre amurg.
Ce să fac eu, părinte divin, mărturiseşte-mi!
(Tăcere. Regina sună din trâmbiţa de argint; afară imnul)
Oricărui om îi este iertat să-şi uite fapta,

S'o lase'n părăsire și s'o vadă murind,
De și a ta-i o faptă cum n'a mai fost o alta
Și cum n'a fi o alta ca dânsa în etern.
Poți să jertfești și ceia ce ți-au dat singuri zeii,
De și nu jucărie ți-au fost încredințat.
Dar uită-te ce este să piar'acum : o lume,
O lume care astăzi se ține de acest
Pământ sfințit, de mine ce port diadema asta,
Pe care pe mormântul tău o depun astfèl.
(pune diadema pe mormânt)
Nu e faptă de oameni această Monarhie
Ce s'a 'nălțat ca focul altarelor spre cer,
Pierzându-se în raza luminilor eterne:
Din Ur cel vechiu, din Larsa, din vechiul Babilon,
Dela Asur cu sânge hrănit și cu durere,
Dela întâii cari purtară dublul semn
Al țării egiptene unite'n Teba, 'n Memphis
Ei pân'la ce păstrează Alexandria ta,
Şste peste popoare o singură ideie:
Tot ce-i mai bun pe lume prin ea se săvârși:
Temple și piramide, mastabe, obelisce,
Alei de sfincși, palate, picturi și sacre cărți,
Fără de dânsa spune ce-ar fi: încă o fiară!
Şi-acum peste mânia aceasta vine-un vânt,
Un vânt de nimicire, un vânt de profanare:
Pe marmorele albe, pe aur și pe-argint
Mitul sălbătăciei începe-a se prelinge.
Se mai pot face-odată cele cinci mii de ani?
Ajută-ne comoara să o păstrăm întreagă!
(Tăcere. Regina sună din trâmbiță; imnul.)
Tu nu răspunzi? Atâta e prețul care-l pui
Pe opera mulțimii de ani ce înspăimântă?
Să se sfârșească toate atunci, și eu întâiu!
(pe gânduri)

Ori poate eu sunt vina că tace glasul tău?
Eu am chemat asupra lumii urgia asta?
Prin fapta silniciei eu am desonorat,
Cu trupul mieu acesta, coroana Monarhiei?
Este o ispășire a mea, numai a mea?
Peste oasele mele veni-va mântuirea?
Prin alții decât mine poate fi tot salvat?
Coroana nu-i de vină, ci capul care-o poartă.
Eu ți-l aduc: primește-l, eram mândră de el,
Dar mai mândră de ceia ce 'nfățișez pe lume.
Mai mare sacrificiu nu pot a-ți dărui.
Ascultă-mă și scapă-ți, zeule, moștenirea!
(Tăcere. Regina sună din trâmbiță; imnul.)
Ori sângele mieu însuși îl vrei, îl vrei întreg?
Păcatul care-asupra fiilor a trecut
Să ceară și jertfirea fără vinovăție
A lor? Tu care fiii tăi nu i-ai apărat
Și au murit de arma crunt' a dușmanului,
Pe-ai miei îi vrei? Zi, doamne, și pe dânșii îi vrei?
De vrei, ți-i dau. Să piară sângele ptolomeic,
Dar Monarhia sfântă să treacă la alt neam.
Ce pot să-ți dau, o rege sacru, mai scump pe lume?
(Tăcere. Regina sună din trâmbiță; imnul.)
Răspunzi?
(Un vuiet cutremură mormântul.)
Eu știu acuma ce mai am de făcut.

CORTINA

CLEOPATRA In mâna celor cari mă cer: a zeilor.

ARSINOE Zeii sunt morţi, odată ce tu te-ai dus la ei.

CLEOPATRA (se ridică) Nu blăstăma! Prin blăstăm ajungem
toţi aice:
Stau două legi în urma noastră, şi le-am călcat.
Am pus în loc o biată şubredă cugetare
A noastră, şi într'însa aflat-am ajutor?
Niciunul, da, niciunul, şi de aceia astăzi
Pornesc să dau solie celui mare şi sfânt,
Lui Alexandru, care vă va întinde scutul
Şi din năvălitorii de azi, din cei de mâni,
Se va alege praful şi fumul. Da, atâta!

ARSINOE Dar ce e Alexandru însuşi fără de cea
In care întrupată e azi divinitatea?

CLEOPATRA Zeii se 'ntorc la zeii din cari au venit
Atuncea când pământul e pradă dracilor!
Arsinoe, ascultă, voi veţi trăi mai mult.

ARSINOE O nu, regină, dragă...

CLEOPATRA Ba da, voi veţi trăi
Şi veţi vedea cum toate se'mpacă fără mine.
Cerută sunt aiurea, şi acolò mă duc,
Precum pe rug soţia brahmanului se suie
Şi'n focul care-o arde, păcatele-i se pierd,
Luând odată cu ele şi-a'lumii celeilalte...

ARSINOE Dar, dacă e zeiţa legată de-ai săi zei,
Acest pământ îşi cere Regina....

CLEOPATRA (Se ridică). Ţi se pare?
Dar s'a mişcat o frunză de când eu pătimesc?
Işi poartă Nilul unda mai iute ca'nainte?
Priveşte: Este'n soare o pată? Niciun nor

Nu tulbură albastrul cel limpede al zilei.
(deschide fereasta)
Ascultă catârarul care trece cântând
Și zvonul de ciocane lucrând la piramida
Celui dintâiu din neamul mieu care va peri.
Copiii râd și mame îi prind cu brațe 'ntinse,
Bătrânii stau pe prispă cu gândul la trecut,
Un vultur îmi arată drumul ce merge'n ceruri....
Nu te'nșela, copilă. Mâne, când nu voiu fi,
Vedea-vei pe mormântu-mi flori, raze, bucurie,
Iar eu din înălțimea supremă voiu veghia
Asupra celor cari nu m'au urmat pe mine.

ARSINOE (care a fost la fereastă),
Regină, dar o lume așteaptă de demult
Să-ți spuie-o vorbă...

CLEOPATRA Cine-s?

ARSINOE Vino aici aproape!
Nu vezi arhonți în haine grele de fir de aur?

CLEOPATRA Mișeii!... Unde-i arma cu care au luptat
Pentru onoarea astei țări și a seminției?

ARSINOE Așa i-a făcut vremea. De ce i-am osândi?
Dar iată negustorii bătrâni proptiți în cârje.

CLEOPATRA Să deie ce mai este în punga lor ascuns
Romanului de mâne, ce va veni să-i prade...
Ce fac cu ei?

ARSINOE Cerut-ai vre-odată jertfa lor,
Așa, fățiș, cum este datina?

CLEOPATRA Să pierd vremea?

ARSINOE Iată țărani...

CLEOPATRA
Ah, robii ce nu-s buni de nimic,
Cu buzele lipite de urma pașilor
Celui mai nou din ceia cari-și fac râs de dânșii!

ARSINOE
Și preoții, regină, preoții, iată-i toți:
Li scânteie în soare hainele de mătasă,
Și aurul aruncă lumini care orbesc:
Iată întâiu aceia ai lui Zeus Ammon, stăpânul.
Pe urmă ai Isidei, apărătoarea noastră,
Ai lui Typhon și ai lui Apis și ai lui Hor;
Se'nșiră mistagogii înfășurați în văluri...
Mulțimea îngenunche uimită'n fața lor...

CLEOPATRA
Să vie înăuntru preoții!.. Am nevoie
De înc'o rugăciune până nu voiu pleca.
(Arsinoe face un semn).
Să vie, spre urarea de bine, preoții!

SCENA II

ACELEAȘI, PREOȚI, MISTAGOGI

I PREOT
S'a auzit, Regină, un zvon nenchipuit:
Că după închinarea la zeul Alexandru
Egiptul nu mai are stăpână, că nu vrei
Să mai primești pe nimeni, că vrei—o Doamne sfinte!...

GLAS
Păzește-ne de ceasul când ne va părăsi!

GLAS
Și să te ție Ammon ani lungi de fericire!

I MISTAGOG
Plecarea ta de-aice nu este scrisă 'n stele.

II MISTAGOG
In cărțile bătrâne nu este un cuvânt
Despre-o Regină care... Cum aș spune cuvântul?

CLEOPATRA Care, fără s'aştepte ceasul cel mai grozav,
Când i s'ar pune gâtul supt jug şi-ar fi târâtă,
Privelişte mulţimii romane, ar voi
Mai bine să se ducă lângă ai săi în ceruri...

I MISTAGOG La ceruri nu se duce nimeni decât chemat.
Şi noi ştim prin ce semne se chiam' acolo viii.

CLEOPATRA Dar eu sunt o zeiţă, şi mor pe voia mea.

I PREOT E hotărârea asta a ta fără întors?

CLEOPATRA Ori s'a schimbat pe lume ceva spre a mă 'ntoarce?

I PREOT Da, şi, de vrei dovada, acuma ţi-o aduc.

CLEOPATRA Inchipuiri deşarte, vorbe fără temeiu!
De mult îmi stă aproape veninul; dacă sfărm
Uşoara 'nvelitură, sunt liberă şi tare:
Nu e nicio putere ce m'ar împiedeca
De a-mi face întrarea'n Olimpul ce m'aşteaptă.

PREOTUL Aruncă 'nvelitoarea veninului, căci azi
Nu mai e nicio frică de 'nvingător: Antoniu...

CLEOPARA Antoniu se găteşte să cadă în genunchi
In faţa celui care nu poate să-l mai ierte.
Şi, findcă ţara noastră de el s'a alipit,
Va fi războiu aice şi sânge, lacrime.
In urmă biruinţa cea nouă va veni
Şi veţi fi robi cu toţii,—dar nu şi Cleopatra.

PREOTUL Nu vom fi robi, ci omul care va stăpâni
Nu mai are nevoie să biruie pământul
Acestei ţări... Antoniu?... Ceteşte scrisul lui.

CLEOPATRA (înlătură hârtia)
Arsinoe, ridică scrisoarea lui Antoniu.
De mai are nevoie să fie ajutat,

Nu voiu fi eu aceia ce 'ntârziindu-mi moartea,
Spre-o nouă umilinţă cu dânsul voiu zbura.
S'a isprăvit cu viaţa noastră, Arsinoe,
El va trăi, căci unul care s'a ridicat
De jos ca dânsul, are puteri să se smerească,
Dar cine-a fost ca mine nu poate altceva
Decât pe tron în slavă, ori jos în fundul groapei.

PREOTUL De ce nu ai răbdare, Regină?, căci au vrut
Zeii să fie altfel: tu să domneşti, iar dânsul...

CLEOPATRA Simt cum mă 'ndeamnă 'n urmă puteri mai sus
de mine:
Să isprăvim cu-această ultimă comedie!
De n'aţi ştiut în ceasul luptei să m'ajutaţi,
De ce-mi sunteţi povară în ceasul liberării?
Arsinoe, ceteşte...

ARSINOE Regina mea, nu pot.
Sunt lucruri ca acelea pe care nicio limbă
Străină nu le spune unui stăpânitor.
E scrisă soarta lumii întregi în aste rânduri!

CLEOPATRA (smulge scrisoarea)
Ce poate fi? Ori credeţi voi încă în minciuni?
Dar e a suta oară de când roagă cu lacrimi
Să se întoarcă unde victoria l-a pus
Şi unde niciodată înfrânt nu s'a întoarce:
Doar i-am spus că de astăzi cu mine s'a sfârşit.

PREOTUL Şi tocmai de aceia tu l-ai ucis pe dânsul.

CLEOPATRA (Mirată şi cu emoţie) Pe dânsul? Pe Antoniu? Sărmanul! Voi visaţi?
Eu nu-l iubesc: de dânsul mi-e silă! Cât de silă!...
Dar el a stat alături de mine 'n bucurii
Şi a fost bun odată... Odată bun, dar laş...

Laș fără 'nchipuire și fără de iertare...
Dar el e viu... Să-și cate singur de soarta lui!...
Ori ce i-am spus?... Aceia ce trebuiam a-i spune,
Ca să nu se târască pe lespezi în zădar,
Ca să nu-mi îmbăleze buzele lui piciorul,...

PREOTUL Cetește, o Regină, și te'i încredința.

CLEOPATRA Dar eu mă tem... O Doamne, ori dintre zei
fac parte?
O știu, o simt, dar suflet mi-a fost dat de femeie...
(decisă) Ori nu, decât prin alții să aflu cea fost
Cu acești ochi ceti-voiu osânda ce m'așteaptă...
(citește)
„Cleopatrei, Regina pe care-o am iubit"—
—Dar eu nu! Către dânsul făcut-am un pas oare?
Ce am știut în ceasul când el s'a'nfățișat
Ca Heraklès de tare și ca Ares de mândru?—
„De-aceia 'n clipa 'n care te mai ține aici
Cât de slaba simțire a celor pământene,
Află că înaintea ta am pornit la drum
Și că de-un singur lucru îmi pare rău: că nu e,
Aiurea, loc în care să ne putem vedea,
Căci eu mă duc în Tartar, iar tu te'nalți la ceruri".
(îngrozită) Deci s'a sfârșit?... C'o vorbă eu însumi
l-am ucis?
Și nu era Antoniu atâta de mișel,
Și-l chinuia atâta iubire-adevărată
Incât, la gândul morții mele, a cutezat
Să-și puie capăt vieții?... Și, spuneți, pe ce cale...
Ori nu, nu spuneți... Moartea lui singură-i destul
Ca să pornesc pe suflet cu-atât de grea povară.

UN PREOT S'a aruncat în spada-i și'ndată s'a și stins:
Acum înalță rugul sclavii să-i ardă trupul...

CLEOPATRA Grozav! grozav!

I PREOT (către al doilea) Să-i spunem ce mai avem de spus?

II PREOT Ci spune-i-o... Prin vestea asta o să se'ndemne
La viață și la faptă... Vrâsta nu i-a trecut
Și-i atât de frumoasă, cum n'a mai fost zeiță.

I PREOT Regină, o, Regină, m'asculți?

CLEOPATRA Ascult. Ce vreți?

I PREOT Cum nu-i nici o durere etern nemângâiată,
Ți s'a trimis din ceruri spre-a te îmbuna
Solie de 'mpăcare și multă bucurie.

CLEOPATRA Ce bucurie? Cine? Sărmanul capul mieu!

PREOTUL Este-un Roman...

CLEOPATRA Ajunge; nu vreau să-l văd în față!

PREOTUL Primește-l, căci o cere neapărat: altfèl...

CLEOPATRA O, înțeleg... căci àltfel el întră fără voie.
Sunt roabă... De acuma sunt biata roab'a lor!
Să între!.. Arsinoe, eu mă ucid acuma...

ARSINOE Te liniștește... Cine poate descoperi
Ce-aduce solul?.. Zeii adesea ne cufundă
Adânc ca să ne 'nalțe îndată și mai sus...
Căci numai àstfel mila lor o putem cunoaște....

CLEOPATRA Să între!

SCENA III

Aceiași, UN ROMAN

CLEOPATRA (se zguduie) Spune iute solia ce-o aduci!

ROMANUL Solie? N'am solie, ci numai o poruncă.
Caius Iulius Cesar trimete-acest cuvânt:

Acea care pe Cesar cel mare-l puse'n lanţuri
Şi dete lui Antoniu o viaţă de ruşini
Este chemată'n faţa lui şi în faţa Romei:
Corabia aşteaptă a o primi în port.
Triumful se găteşte: ea are-un rost într'însul.

CLEOPATRA Triumf? Eu roab'alături de Greci şi de Sirieni...
Această frumuseţă să sature mulţimea
Setoasă de petreceri a Romei? Asta nu!
Aşteaptă tu... Coboară în port cu ceialalţi:
Veţi auzi cu toţii răspunsul mieu.
(Arsinoe cearcă să se apropie)
Nici tu,
Nici nimene.. Tu du-te acolo la ai miei
Şi spune-li că liberi sunt să-şi armeze mâna,
Că nu-i bine să piară în cuib puii de lei
Când a pătruns săgeata în însuşi trupul mamei.
Sst! sst! Destul... Puterea zeilor stăpâneşte.
(Cei de faţă se retrag)

SCENA IV.

singură CLEOPATRA

CLEOPATRA Să-mi pregătesc odihna după rostul bătrân;
Nu trebuie Regina să se 'njosească'n moarte.
Ai fost altar, cămară, acuma tu vei fi
Sepulcru... Dar m'aşteaptă încă o datorie.
Mulţimii ce zvoneşte jos, am înc'un cuvânt
De spus ca să se ştie cum moare Cleopatra.
(Pe terasă spre popor)
Sunaţi un ultim sunet, trâmbiţe de argint!
(trâmbiţele sună)
Vă apropiaţi voi cari-aţi trăit supt stăpânirea,
Cu zile luminoase şi zile de dureri,

A ultimei zeițe care ocupă tronul....
(strigăt de durere)
De când trăiau alături puterile cerești,
Și oamenii, de-atâtea mii de ani, toată lumea
A fost supt sceptrul sacru al fiilor de zei;
Acum se prăbușește cerul peste mărirea
Cea sfânt'a Monarhiei. Pământu-i profanat.
(strigăt de durere)
Din colțurile cele mai pline de'ntunerec,
Din codri și din tainiți, din mlaștini și din stânci,
Vin cei asupra căror nu-i binecuvântarea:
Cu simplele lor rituri vreau a înlocui
Ce-a fost mare și sacru de la un neam la altul...
Cu aspra lor putere ei sfarmă'n calea lor
Și templele divine și-acest templu-al puterii,
Ce este Monarhia. Coroane zac în lut
Și purpura se rupe în spini 'nfrângerii,
Cu sceptrele sfărmate copii scobesc în praf:
Nu este niciun mijloc ca să oprim potopul.
(strigăt de durere)
Nu mă doare de mine: mi-a fost milă de voi.
M'am coborât în cripta marelui Alexandru
Și l-am rugat să cruțe poporul egiptean:
El a stat mut și rece la rugăciunea noastră.
(strigăt de durere)
Și-atuncea, în durerea cea mare-am înțeles
Că el cere o jertfă spre-a 'mpiedeca destinul:
Jertfa cea mai prețioasă a sângelui divin,—
Și i-am întins pe-aceia a seminției mele.
(înghite otrava. Cu sforțare)
El o primește-acuma, căci mă sfârșesc, mă duc.
(strigăt de durere)

Să mi se ardă trupul; căci nu vreau nici cenușa-mi
Să o atingă pasul celui d'intâiu Roman
Ce-și va înfige arma pe pragul tronului
Lui Alexandru. Preoţi, cântaţi imnul suprem
Către strămoși: se 'nalţă liberă Cleopatra.

(cade)

CORTINA